

LANTAY GYULA

**IDEGEN EREDETŰ, JELÖLT MÁSSALHANGZÓ-KAPCSOLATRA VÉGZŐDŐ
FŐNEVEK TÁRGYESETE A MAGYAR NYELVBEN**

Kivonat

Dolgozatomban a jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő idegen eredetű főnevek viselkedését vizsgáltam, amikor azokhoz magyar tárgyrag tapad. Ellentétben a magyar (vagy legalábbis a magyar anyanyelvű nyelvhasználók által magyarnak tartott) főnevekkel szemben a magyar anyanyelvű nyelvhasználók nagy arányban képezik az idegen eredetű, jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő tövek tárgyese-tű alakját kötőhangzó betoldása nélkül (pl. taps > tapsot, Hanks > Hankst). A vizsgált jelenséget optimalitáselméleti keretben szemléltettem. A $DEP_{(morpheme)}$, $MAX > EXH_{\omega}$, DEP korlátsorrend alkalmazásával szemléltetni tudjuk a magyar anyanyelvű nyelvhasználók azon döntését, hogy alkalmazzák-e az elidegenítő hatást, vagy sem. Amennyiben idegenként kezelnek egy tövet, úgy az azonos helyre rangsorolt EXH_{ω} és DEP korlátok közül a DEP korlátot tekintik a relevánsabbnak, a versenyt így az a jelölt nyeri, amelyhez kötőhangzó nélkül tapad a tárgyrag. Ellenkező esetben, ha nem alkalmazzák az elidegenítő hatást, az EXH_{ω} korlátot tekintik relevánsabbnak a nyelvhasználók, a versenyt pedig a kötőhangzóval álló jelölt nyeri.

Kulcsszavak: optimalitáselmélet, szótagszerkezet, extraszillabikusság, kötőhangzó, mássalhangzó-torlódás

1. Bevezetés, témamegjelölés

Egy korábbi munkámban (ld. Lantay 2017) már foglalkoztam azzal a jelenséggel, miszerint a magyar anyanyelvű nyelvhasználók egy része az erősen jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő, idegen eredetű tövek tárgyese-tét kötőhangzó betoldása nélkül kapcsolja (pl. *Phelpst, fájljt*). Az ilyen alakok létrehozását véleményem szerint egy olyan elidegenítő hatás váltja ki, amelynek egyik fontos aspektusa a transzparenciára való törekvés (ami esetünkben a tömorféma azonos szótagolását várja el az alanyesetű és toldalékolt alakokban). A jelenséget optimalitáselméleti keretben szemléltettem, az adatokat a Google keresővel gyűjtöttem.

Jelen munkában már hangzó adatokkal dolgoztam (lásd erről a 3. pontot), valamint felülvizsgáltam a korábbi optimalitáselméleti keretben végzett elemzésemet (lásd 4. pont).

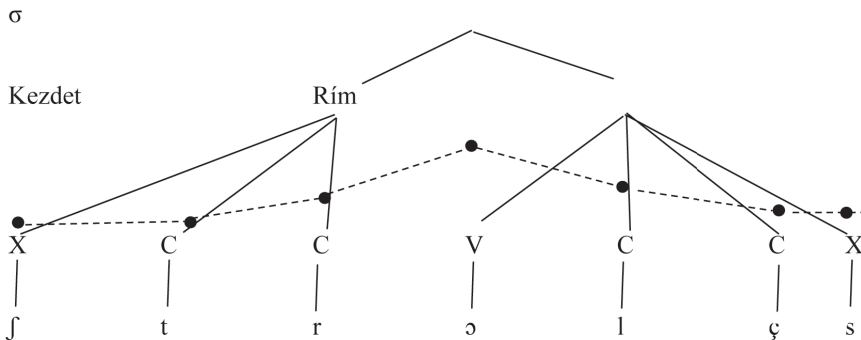
2. A szótagszerkezet ábrázolásáról

2.1. Az extraszillabikus mássalhangzók

Korábban (Lantay 2017: 478–82) röviden beszámoltam a jelöltség-jelöltenység terminuspár jelentéséről, bemutattam a hierarchikus szerkezetű szótag ábrázolását Törkenczy (1994) alapján, a kutatótt tövek kapcsán kitértem a szonoritási sorba rendezés elvére, és megemlítettem az extraszillabikusság fogalmát. Ezekkel bővebben (az extraszillabikus mássalhangzók kivételével) itt nem foglalkozom.

A kutatótt tövek kapcsán az egyik fő problémát az adja, hogy hogyan ábrázoljuk az olyan szótagokat, ahol sérül a szonoritási sorba rendezés elve, és/vagy a magot több mint két szegmentum követi, azaz milyen csomópontokhoz kapcsoljuk azokat a szegmentumokat, amelyeknek nem jut hely a kódában.

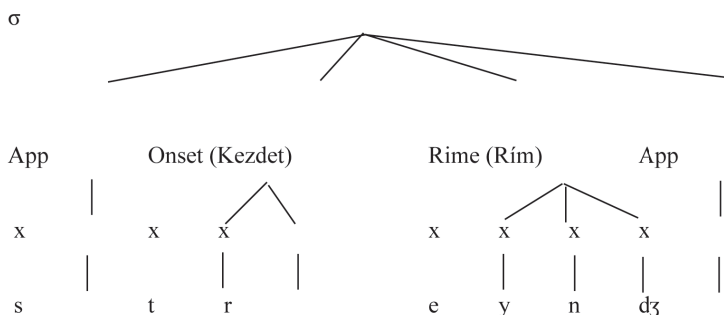
Úgy vélem, az egyik lehetséges megoldás, ha a problematikus mássalhangzókat extraszillabikus hangoknak elemezzük. Az extraszillabikus mássalhangzókról azt mondja Clements és Keyser (1983: 39), hogy ezek olyan mássalhangzók, amelyek nem kapcsolódnak egyetlen szótaghoz sem. Martin Neef (2004: 255–6) úgy finomítja ezt a megfogalmazást, hogy az extraszillabikus mássalhangzók ugyan pótlólagosan kapcsolódnak a szótaghoz, de mégis a szótaghoz tartoznak. Neef azt állítja, hogy a szótagnak van egy központi része (core syllable), ami a szótagnak az a része, amelyre vonatkoznak a szótagösszetevőkre vonatkozó megszorítások. A központi szótaghoz kapcsolódhatnak periférikus elemek mind előlről, mind hátulról, ezeket nevezzük extraszillabikus szegmentumoknak. Az ilyen extraszillabikus mássalhangzókra nem vonatkoznak az egyéb szótagösszetevőkre vonatkozó megszorítások, így a szonoritási sorba rendezés elve sem. Neef (2004: 255) példaként a német *Strolchs* 'csavargó' szó szótagszerkezetét ábrázolja a következőképpen:

1. ábra. A *Strolchs* szótag szerkezete Neef (2004) alapján

A szaggatott vonallal összekötött fekete pontok az egyes szegmentumok egymáshoz viszonyított szonoritását hivatottak ábrázolni, míg az X-ek azok a csomópontok, amelyekhez az extraszillabikus szegmentumok kapcsolódnak. Az ábrán jól látható, hogy a szótag eleji [ʃ] és [t] szegmentumok szonoritása azonos¹, csakúgy, mint a szótag végi [ç] és [s] szegmentumoké. Ez pedig ellentmond a szonoritási sorba rendezés elvének, miszerint szótagon belül az egymást követő szegmentumok szonoritása nő a mag felé haladva, onnan kifelé pedig csökken. Mivel azonban az [ʃ] és a [s] szegmentumokat extraszillabikus mássalhangzóknak elemezzük, nem sérül a szonoritási sorba rendezés elve. Az extraszillabikus mássalhangzókat Renáta Gregová (2016: 4) úgy határozza meg, hogy minden olyan mássalhangzó, amely sérti a szonoritási sorba rendezést, az extraszillabikus. Ezt a megállapítást tekintjük mérvadónak a jelen munkára vetítve.

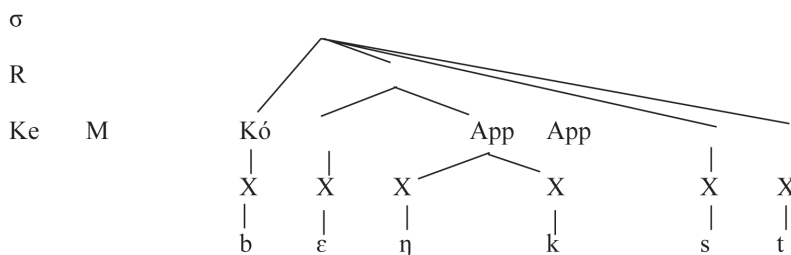
A kérdés most már az, hogy milyen módon ábrázoljuk az olyan szótagokat, ahol extraszillabikus mássalhangzók is megjelennek. A szonoritási sorba rendezés elvének hatókörén kívül eső extraszillabikus mássalhangzókat a különböző szerzők különböző prozódiai csomópontokhoz rendelik. A magyar nyelv kapcsán Törkenczy a szótagutós (SzU) elemzést alkalmazza (bővebben ld. Törkenczy 1994). Az egyes szótagutókat a szótaghoz lehet csatolni, és ezek nem befolyásolják a szótag fonotaktikai grammatikalitását. Az egyes szótagutók megjelenését nyelvspecifikus megkötések szorítják meg. Larry Hyman (2001: 188–9) Halle és Vergnaud nyomán azokat a szó végi extraszillabikus mássalhangzókat, amelyek a német nyelv bizonyos szavaiban fordulnak elő, appendixként (függelék) csatolja a szótaghoz. A függelék (ami megjelenhet a kezdet előtt és/vagy a kóda után [Törkenczynél hasonlóképpen viselkedik a szótagelő és a szótagutó]) által uralt csomópontot közvetlenül a szótaghoz kapcsolva ábrázolja Borowsky (1989: 146) a következőképpen (a függelékek jele App):

2. ábra. A *strange* szótag szerkezetének ábrázolása Borowsky (1989) alapján

¹ Ami meglepő, hiszen a réshangok szonoritása magasabb a zárhangokénál. Úgy tűnik, hogy Neef eltér a közkeletű szonoritási skálától.

Mivel Törkenczy szótagutós elemzése nyelvspecifikus, és a vizsgált tövek szegmentumait csak rendhagyó módon tudnánk SzU-nak elemezni, így az idegen eredetű tövek esetében a függelékes szótagszerkezet-ábrázolást alkalmazom. Ez alapján a *Bankst* szótag szerkezete a következőképpen néz ki:

3. ábra. A *Bankst* szótag szerkezete

3. Jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő magyar és idegen eredetű tövek tárgyesete

Kutatásom során a következő töveket vizsgáltam. Kettős mássalhangzó-kapcsolatra végződő tövek: *Biggs, Earth, fájl, girl*. Hármás mássalhangzó-kapcsolatra végződő tövek: *Banks, Barnes, Hanks, Holmes, Phelps*. Az adatgyűjtést hanganyagok rögzítésével végeztem. Az adatközlőknek 13 magyar mondatot kellett felolvasniuk, melyekből bizonyos főnevek hiányoztak. Ezek a főnevek zárójelben, alanyesetben álltak a mondatok azon részén, ahova be kellett őket illeszteni, a mondat értelmének megfelelő magyar toldalékkal ellátva. Összesen 9 olyan jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő tő fordult elő a testben, melyeket tárgyraggal kellett az adatközlőknek ellátniuk. Nem minden ragozandó tő volt releváns a kutatás szempontjából, ezek feladata az adatközlők figyelmének elterelése volt. A mondatokat összesen 44 adatközlő olvasta fel. Az összes beérkezett adat száma 396, ebből hasznos 356. A kiértékelt hanganyagok eredményei táblázatban összefoglalva a következők:

1. táblázat. A kiértékelt hanganyagok adatai

Vizsgált tő	-t	-Vt	ingadozás	∅
Banks	20	16	3	5
Barnes	33	0	0	11
Biggs	31	9	1	3
Hanks	34	9	1	0

Holmes	41	1	0	2
Phelps	33	7	2	2
Earth	16	13	0	15
fájl	44	0	0	0
girl	42	0	0	2

A táblázat második oszlopában a kötőhangzó nélkül álló előfordulások darabszáma van feltüntetve, a harmadik oszlopban pedig a kötőhangzóval ellátott alakok előfordulásának darabszáma. A negyedik oszlop az ingadozások előfordulását jelöli, azaz az adatközlő nem tudott dönteni a kötőhangzós és kötőhangzó nélkül álló alakok közül, ezért mindkét alakot produkálta. Az ötödik oszlopban az értékelhetetlen alakok² darabszáma szerepel. Ahogy az látható, a hanganyagok rögzítésével nyert adatoknál minden vizsgált tő esetében a kötőhangzó nélkül álló alakok fordulnak elő nagyobb számban. Az összes beérkezett adatra kiterjesztve a kötőhangzó nélkül álló alakok és a kötőhangzóval álló alakok megoszlási aránya kb. 82% : 18%. Korábbi kutatásomban a vizsgált adataim a Google kereső találatai közül kerültek ki:

2. táblázat. A Google kereső találatai

Vizsgált tő*	-t	-Vt
Banks	187	349
Barnes	10 700	2
Biggs	53	204
Hanks	1 960	4 240
Holmes	19 500	852
Phelps	2 320	4 020
Earth	520	717
fájl	1 060 000	3 340
girl	704 000	0

*Cliff Barnesot, Jason Biggst, Jason Biggset, Tom Hankst, Tom Hankset, Sherlock Holmest, Sherlock Holmesot, Michael Phelpst, Michael Phelpset, Google Eartht, Google Earthöt, fájlt, fájlot, girl, girlöt.

² A két kiugró érték a *Barnes* és az *Earth* alakokhoz kapcsolódik. A *Barnes* esetében a nagyarányú értékelhetetlen adat magyarázata az, hogy az adatközlők közül többen is kiejtették az írásképen megjelenő, de egyébként néma [e]-t. Az *Earth* esetében a magyar anyanyelvi nyelvhasználók általában [s]-szel, vagy [t]-vel helyettesítik az angol [θ] hangot. Amennyiben az adatközlő választása a [t]-re esett, úgy jelen kutatás szempontjából a produkált alak irreleváns, hiszen zárhang után mindig megjelenik a kötőhangzó.

Amint az látható, bizonyos tövek esetében nagyobb az előfordulási gyakorisága a kötőhangzóval ellátott alakoknak. A kötőhangzó nélkül álló és kötőhangzóval ellátott alakok megoszlási aránya (amiből a *fájl* és *girl* töveket kihagyom azok kiugróan magas találati számai miatt, melyek eltorzítanak az aránypárt) kb. 77% : 23%. Összességében tehát a Google kereső találatai közül is a kötőhangzó nélkül álló alakok előfordulása a nagyobb. Ne feledjük azonban, hogy ezek az adatok kizárólag írott anyagokra vonatkoznak, míg az általam gyűjtött adatok hanganyagok.

4. Optimalitáselméleti megközelítés

Amikor a magyar anyanyelvi nyelvhasználóknak tárgyraggal kell ellátniuk az idegen eredetű, jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő töveket, választaniuk kell, hogy kötőhangzóval vagy kötőhangzó betoldása nélkül teszik azt. Úgy vélem, hogy amennyiben a nyelvhasználó idegennek érzi a tövet, úgy izolátumként kezeli, és nem alkalmaz rá olyan eljárásokat, melyeket a magyar vagy idegennek nem érzett szavak esetében. A nyelvhasználó, amikor e rendhagyó alakokat produkálja, egyféle elidegenítő eljárást alkalmaz, melynek egyik fontos aspektusa a transzparenciára való törekvés, azaz hogy a szótag- és morfémathatár egybeessen. Amikor a nyelvhasználó már nem érez annyira idegennek egy szót a gyakori találkozásoknak köszönhetően, elkezdi rá alkalmazni a magyar szavak esetében is működő eljárásokat, azaz jelen esetben a kötőhangzó betoldása mellett dönt. Optimalitáselméleti megközelítésemben ezt a választást kísérelem meg szemléltetni.

Korábbi kutatásom során³ a következő korlátokat alkalmaztam (Siptár–Szentgyörgyi 2013: 85–8):

- (2) MIND(szeg) Minden bemeneti szegmentumnak van megfelelője a kimenetben (törölni tilos).
- (3) CSAK(szeg) Minden kimeneti szegmentumnak van megfelelője a bemenetben (betoldani tilos).
- (4) SZÓTAGSZERK A szótagok jól formáltak.

Úgy véltem, hogy a CSAK(szeg)>>MIND(szeg)>>SZÓTAGSZERK korlátsorrendet alkalmazva a versenyt a kötőhangzó nélkül álló jelölt nyeri meg.

³ Lásd bővebben: Lantay (2017: 485–8).

(5) *Hankst*

	/henks+t/	CSAK(szeg)	MIND(szeg)	SZÓTAGSZERK
	henkset	*!		
☞	henkst			**
	henks		*!	*

Amennyiben azt szeretnénk, hogy a versenyt a *Hankset* alak nyerve meg, úgy lehetséges volna a CSAK(szeg) korlát utolsó helyre való rangsorolása. E megoldás már csak azért sem lenne tökéletes, mert ha az idegen eredetű szavakat CSAK(szeg) korlát előremozgatásával kezeljük, hogyan magyarázzuk meg azt, hogy az idegennek érzett *Lidl* alaknak nemcsak a CSAK(szeg) korlátot kielégítő, MIND(szeg) korlátot sértő *Lid* alakja van, hanem a MIND(szeg) korlátot kielégítő, de a CSAK(szeg) korlátot megsértő *Lidli* alakja is? Hiszen ha az idegennek érzett alakokat a CSAK(szeg) korlát magasra rangsorolásával kezeljük, csak a *Lid* alak jöhetne létre, a *Lidli* alak nem. Ez azonban nem így van.

A kialakult helyzetet a UNIFORM EXPONENCE korlát (Kenstowicz 1997: 383) magasra rangsorolásával kívántam feloldani.

- (6) UNIFORM EXPONENCE: (a továbbiakban csak UE): minimize the differences in realization of a lexical item (morpheme, stem, affix, word). 'Minimalizáld egy lexikális elem (morféma, tö, affixum, szó) realizációjában a különbségeket!'

E korlát volt hivatott szemléltetni azt az elidegenítő hatást, amelynek a transzparenciára való törekvés az egyik fontos aspektusa. Úgy véltem, hogy esetünkben az UE korlát azonos szótagolást vár el egy tö alanyesetű és ragozott alakjai között.

(7) *Hankst/Hankset*

	/henks+t/	MIND(szeg)	UE	SZÓTAGSZERK	CSAK(szeg)
☞	henkset		(*!)		*
☞	henkst			(**!)	
	henks	*!			

Azzal, hogy azonos helyre rangsoroltam az UE és a SZÓTAGSZERK korlátokat, úgy véltem, hogy megfelelően szemléltetem azt a döntést, amelyet a nyelvhasználónak kell meghoznia, amikor tárgyraggal látja el az ide-

gen eredetű, jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő töveket. Kutatásom előrehaladtával ma már ezt a táblát tarthatatlannak tekintem. Úgy vélem, hogy az UE korlátnál jobb korlátot is lehet találni, valamint a SZÓTAGSZERK korlát alkalmazását is vitathatónak tartom, hiszen eleve furcsán veszi ki magát, hogy miután a szótagszerkezetet érintő problémát korábban már tisztáztam, az optimalitáselméleti megközelítésemben épp a szótagszerkezetre érzékeny korláttal szűröm ki a kötőhangzó nélkül álló versenyzőt.

Kibővítettem a lehetséges kimeneti alakok számát is, hiszen a generátor minden bemenő alakot kimenetjelöltek egy végtelen halmazára képez le, ezek közül azonban a relevánsakat szokás feltüntetni. Rendszerünknek a következő versenyző alakokat kell tudnia kezelni: *Hankset*, *Hankst*, *Hanks*, *Hankest*, *Hans*. Értelemszerűen a korábban is alkalmazott betoldást és törlést tiltó korlátok használata továbbra is szükséges. Tekintettel arra, hogy a továbbiakban a korlátokat angol nyelven kívánom jelölni, e két korlát a következő:

- (8) DEP prohibits epenthesis. 'Tilos a betoldás.'
- (9) MAX prohibits deletion. 'Tilos a törlés.'

Ugyanakkor két olyan versenyző alak is megjelenik, amelyek kötőhangzóval állnak, a *Hankset* és a *Hankest*. Mindkét alak megsérti a betoldást tiltó korlátot, éppen ezért szükséges egy olyan korlát alkalmazása, amely csak a morfémán belüli betoldást tiltja. Ellenkező esetben nem tudná a versenyt megnyerni a nyelvhasználók egy része által optimális kimeneti alakként megjelenő *Hankset* alak, vagy két optimális kimeneti alakunk is volna, a *Hankset* és a *Hankest*. A morfémán belüli betoldást tiltó korlátunk:

- (10) DEP_{morpheme} Assign one violation mark for every morpheme-internal epenthetic segments. (vö. McCarthy 2008: 173) 'Minden morfémán belülre betoldott szegmentumhoz rendelj hozzá egy áthágás jelet!' Azaz morfémán belülre betoldani tilos.

A betoldást tiltó korlátot természetesen a morfémán belüli betoldást tiltó korlát elé kell rangsorolnunk, hogy a versenyből hamarabb kiessen a *Hankest* jelölt, hiszen nem szeretnénk, ha ez lenne az optimális kimeneti alak. A törlést tiltó korlátunk gondoskodik a *Hanks* és *Hans* alakok kieséséről, viszont szükséges egy további korlát alkalmazása, hiszen amennyiben ezt a három korlátot alkalmazzuk úgy, hogy a DEP és MAX korlátok megelőzik a DEP_{morpheme} korlátot, úgy a kötőhangzó nélkül álló *Hankst* alak nyerné meg a versenyt. Ugyanakkor, ahogy azt az adatok alapján láthattuk, a két

lehetséges optimális alak a *Hankset* és a *Hankst*. Mivel a *Hankst* alakban extraszillabikus mássalhangzó is megtalálható, egy olyan korlát alkalmazása szükséges, amely az extraszillabikus mássalhangzók megjelenését tiltja.

- (11) EXH_o Assign one violation mark for every extrasyllabic consonant (vö. Féry and Vijver 2003: 245) 'Minden extraszillabikus mássalhangzóhoz rendelj hozzá egy áthágás jelet!'

Az EXH_o korlát az Exhaustivity korlátszalád tagja, amely a prozódikus hierarchia áthágását tiltja. A prozódikus hierarchia alján a szegmentumok állnak, ezt követi a szótag, majd a fonológiai szó, fonológiai frázis stb. (vö. McCarthy 2008: 177–81). Mivel az extraszillabikus mássalhangzók nem a szótaghoz kapcsolódnak (illetve ahhoz csak pótlólagosan), hanem a fonológiai szóhoz, azaz kihagynak egy szintet a hierarchiából, megsértik az EXH_o korlátot, ami az EXHAUSIVITY korlátszalád azon tagja, amely a szótag szintjének kihagyását tiltó korlát. Amennyiben az Exh_o korlátot a DEP korlát fölé rangsoroljuk, úgy a versenyt a kötőhangzóval álló alak nyeri meg.

(12) *Hankset*

/henks+t/	DEP _{morpheme}	MAX	EXH _o	DEP
☞ henkset				(*)
henkest	*!			
henkst			**!	
henks		*!	*	
hens		**!		

Amennyiben azt szeretnénk, hogy a versenyt a *Hankst* alak nyerje meg, úgy a DEP korlátnak kell megelőznie az EXH_o korlátot.

(13) *Hankst*

/henks+t/	DEP _{morpheme}	MAX	DEP	EXH _o
henkset			*!	
henkest	*!			
☞ henkst				(**)
henks		*!		
hens		**!		

A nyelvhasználók, mikor tárgyraggal látnak el idegen eredetű jelölt más-salhangzó-kapcsolatra végződő töveket, választás elé kényszerülnek: told-janak-e be kötőhangzót, vagy se? Amennyiben a kötőhangzó betoldása mellett döntenek, úgy a (12)-es táblánál látható korlátsorrend érvényesül, ha pedig nem toldanak be kötőhangzót, úgy a (13)-as tábla korlátsorrendje. Mint ahogy azt láthattuk korábban, néhány nyelvhasználó bizonyos esetekben a kötőhangzóval álló alakváltozatot alkalmazza, más esetekben a kötőhangzó nélkül álló alakot, azaz ugyanaz a nyelvhasználó egyik esetben a (12)-es tábla korlátsorrendjét alkalmazza, más esetben a (13)-as tábláét. Amennyiben egy helyre rangsoroljuk a DEP és EXH_o korlátokat, úgy egyetlen táblával is tudjuk szemléltetni a nyelvhasználók választását, azaz hogy idegenként kezelik-e a tövet, vagy sem. Az azonos helyre rangsorolt korlátok egymáshoz viszonyított rangsora nem meghatározott, hogy melyik korlátot alkalmazza előbb a nyelvhasználó, saját maga dönti el. Amennyiben idegennek érez egy tövet, és alkalmazza rá az elidegenítő hatást, és a tárgyesetet kötőhangzó betoldása nélkül alkotja meg, úgy a DEP korlát érvényesül hamarabb, a versenyből azonnal kiejtve a kötőhangzóval álló jelöltet, így a versenyt a kötőhangzó nélkül álló jelölt nyeri meg. Ha pedig nem érzi idegennek a tövet a nyelvhasználó, és nem alkalmazza rá az elidegenítő hatást, úgy az EXH_o korlát érvényesül hamarabb, és ejti ki azonnal a versenyből a kötőhangzó nélkül álló jelöltet, a versenyt pedig a kötőhangzóval álló alak nyeri meg. Az egy helyre rangsorolt korlátokat szaggatott vonallal jelöljük. Mivel a DEP_{morpheme} és a MAX korlátok egymáshoz viszonyított rangsora is lényegtelen, hiszen bármilyen sorrendben is alkalmazza őket a nyelvhasználó, a *Hankest*, a *Hanks* és a *Hans* alakok akkor is hamarabb kiesnek a versenyből, mint a *Hankst* és a *Hankset* jelöltek, így őket is rangsorolhatjuk azonos helyre, de a DEP és az EXH_o korlátok fölé.

(14) *Hankst/Hankset*

	/hɛnks+t/	DEP _{morpheme}	MAX	EXH _o	DEP
☞	hɛnksɛt				(*!)
	hɛnksɛst	*!			
☞	hɛnksɛst			(**!)	
	hɛnks		*!		
	hɛns		**!		

5. Összefoglalás

A magyar anyanyelvi beszélők nagy arányban alkotják meg az idegen eredetű, jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő főnevek tárgyesetét kötőhang betoldása nélkül. Az így kapott alakok teljesen ellentmondanak a magyar nyelv jólfomáltsági szabályainak, ráadásul az Univerzális Grammatika részét képező szonoritási sorba rendezésnek sem tesznek eleget. Ez utóbbi problémát kiküszöböltük az extraszillabikus mássalhangzók hozzátoldásával a szótagszerkezethez. Magát a jelenséget optimalitáselméleti keretben vizsgáltam, méghozzá a korlátok olyan rangsorolásával, amely azt az elidegenítő hatást szemlélteti, amelyet a magyar anyanyelvi beszélők alkalmaznak az általuk idegennek érzett vagy idegenként kezelt főnevek esetében. Ha a magyar anyanyelvi beszélő izolátumként kezel egy általa idegennek érzett főnevet, az azonos helyre rangsorolt DEP és EXH₀ korlátok közül az előbbit alkalmazza korábban, így tárgyesetben a kötőhangzó nélkül álló alak nyeri meg a versenyt, megtartva ezzel a főnév izoláltságát, hiszen az alanyesetű és ragozott alak szótagolása ekkor azonos. Mikor azonban a magyar anyanyelvi beszélő nem érez számára idegennek egy főnevet, az EXH₀ korlátot alkalmazza korábban, a versenyt pedig a kötőhangzóval álló jelölt nyeri meg.

Szakirodalom

- Borowsky, Toni 1989. Structure preservation and the syllable coda in English. In: *Natural Language & Linguistic Theory* 7/2: 145–66. <https://doi.org/10.1007/BF00138075>
- Caroline Féry and Ruben van de Vijver 2003. *The Syllable in Optimality Theory*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511497926>
- Clements, George N. – Keyser, Samuel Jay 1983. *CV Phonology A Generative Theory of the Syllable*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Gregová, Renáta 2016. *The Generative and the Structuralist Approach to the Syllable: A comparative analysis of English and Slovak*. Cambridge Scholars Publishing, Cambridge.
- Hyman, Larry 2001. On phonological weight. In: Charles W. Kreidler (ed.): *Phonology Critical Concepts Volume 3. Syllables and Multi-level Analyses*. Routledge, London – New York. 143–95.
- Kenstowicz, Michael 1997. Base-Identity and Uniform Exponence: Alternatives to Cyclicity. In: Durand, J. – Laks, B. (eds.): *Current Trends in Phonology: Models and Methods*. European Studies Research Institute, University of Salford, Salford. 363–94. <http://roa.rutgers.edu/files/103-0000/roa-103-kenstowicz-3.pdf> – 2017-04-14.
- Lantay Gyula 2017. Idegen eredetű, jelölt mássalhangzó-kapcsolatra végződő tövek tárgyesete a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 141: 478–89.

- McCarthy, John J. 2008. *Doing Optimality Theory: applying theory to data*. Oxford, Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444301182>
- Neef, Martin 2004. Segments with Inherently Falling Sonority. *Studia Linguistica* 58: 3. https://www.researchgate.net/publication/227783416_Segments_with_Inherently_Falling_Sonority – 2017-04-13. <https://doi.org/10.1111/j.0039-3193.2004.00116.x>
- Siptár Péter – Szentgyörgyi Szilárd 2013. *Optimális esszék a magyar fonológiáról*. Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém.
- Törkenczy Miklós 1994. A szótag. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális Magyar Nyelvtan 2. Fonológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 273–392.

Lantay Gyula

tanár

Pannon Oktatási Központ Gimnázium,
Szakgimnázium, Technikum, Szakképző Iskola
és Általános Iskola (Dunaújváros)

E-mail: gyulalantay@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7998-078X>

Abstract

LANTAY, GYULA

THE BEHAVIOUR OF STEMS OF FOREIGN ORIGIN ENDING IN MARKED CONSONANT CLUSTERS IN THE ACCUSATIVE CASE IN HUNGARIAN

This paper examines nouns of foreign origin with strongly marked consonant clusters at the end and how they behave when Hungarian native speakers inflect them for the accusative case. Unlike other Hungarian nouns (or what speakers reckon as Hungarian nouns), a significant part of Hungarian native speakers add the accusative case marker to these nouns without a linking vowel (e.g. *taps* > *tapsot* [tɒpʃ] > [tɒpʃot] ‘applause, nom. > acc.’ but *Hanks* > *Hankst* [heŋks] > [heŋkst]) which is highly unexpected. The investigation took place within the model of Optimality Theory. With the DEP_(morpheme), MAX > EXH_ω, DEP constraint order the insignificant candidates lose in the beginning of the contest. If Hungarian native speakers apply the method of estrangement, they apply the constraint DEP before the constrain EXH_ω, so the winner will be the contestant without the linking vowel; otherwise Hungarian native speakers apply EXH_ω before DEP and the winner will be the contestant with the linking vowel.

Keywords: Optimality Theory, syllable structure, extrasyllabicity, linking vowel, consonant cluster